

آشنایی با برخی مفاهیم فضای شهری

● آشنایی با برخی مفاهیم و اصطلاحات رایج شهری

سعی گردیده تا با تعریف جامع و مختصر از برخی مفاهیم و اصطلاحات رایج در رابطه با شهر و شهرسازی (برنامه ریزی شهری)، شهروندان را با مسایل تخصصی شهری آشنا نمود.

(۱) شهر:

تعاریف و برداشت های مختلفی از شهر وجود دارد که دارای تشابهات و تفاوت هایی است. طبق ماده ۴ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری ایران، شهر، محلی (مکانی) است با حدود قانونی که در محدوده جغرافیایی مشخص واقع شده و از نظر بافت ساختمانی، اشتغال و سایر عوامل دارای سیمایی با ویژگی های خاص خود است، به طوری که اکثریت ساکنان دائمی آن در مشاغل کسب، تجارت، صنعت، خدمات و فعالیت های اداری اشتغال داشته و در زمینه خدمات شهری از خودکفایی نسبی برخوردارند. شهر کانون مبادلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی حوزه نفوذ پیرامون خود بوده و حداقل دارای ده هزار نفر جمعیت است. یا مکان تجمع عده کثیری از مردم با سلیق، افکار، رفتار و... متفاوت می باشد. از نظر کالبدی، شهر جایی است که دارای ساختمان های بلند، خیابان ها، پارک ها، ادارات، زیرساخت ها و تاسیسات شهری و... می باشد. در بعد اقتصادی نیز شهر جایی است دارای وجه غالب اشتغال صنعتی، خدماتی و سبک مصرف و زندگی یا شیوه تولید متفاوت از روستا است. یکی از انواع تعریف های رایج از شهر، تعریف عددی آن است. به نحوی که در ایران تا سال ۶۵ شهر را مکانی می گفتند که جمعیت آن بیش از ۵ هزار نفر باشد و از آن تاریخ به بعد، شهر به جایی گفته می شد که دارای شهرداری باشد.

(۲) برنامه ریزی شهری:

یعنی ساماندهی کالبدی- فضای شهر. از طرفی برنامه ریزی شهری عبارت است از تامین رفاه و آسایش شهروندان از طریق ایجاد محیطی بهتر، مساعدتر، سالم تر، آسان تر، موثرتر، و دلپذیرتر. برنامه ریزی شهری یک فعالیت زنده و پویا است و علت پویایی اش آن است که شهر مانند یک موجود زنده است. به مانند یک سیستم عمل می نماید که طیف وسیعی از فعالیت ها (تمام زندگی شهری)، عملکردهای شهری را پوشش می دهد.

(۳) شهرسازی:

به مجموعه روشها و تدابیری گفته می شود که متخصصان امور شهری به وسیله آن شهرها را بهتر می سازند. یا به عبارتی شهرسازی یعنی مطالعه طرح ریزی و توسعه شهرها با در نظر گرفتن احتیاجات اجتماعی و اقتصادی با توجه به حداقل رساندن مشکلات شهری و پاسخ گویی به نیازهای عمومی جمعیت شهری. شهرسازی یک کار گروهی و یک کوشش دسته جمعی با شرکت متخصصین علوم است که به نحوی در زمینه مسایل شهری می توانند به مطالعه بپردازند و در جهت بهبود، توسعه و به طور کلی وضع آینده آنها به تعیین برنامه مبادرت کنند.

(۴) مدیریت شهری:

عبارت از اداره امور شهر به منظور ارتقای مدیریت پایدار مناطق شهری، با در نظر داشتن و پیروی از اهداف، سیاست های ملی، اقتصادی و اجتماعی کشور. یا مدیریت شهری به عنوان یک چارچوب سازمانی توسعه شهر، به سیاست ها، برنامه ها، طرح ها و عملیاتی اطلاق می شود که بتوانند رشد جمعیت را با دسترسی به زیرساخت های اساسی مانند مسکن و اشتغال مطابقت دهند.

(۵) طرح ریزی شهری:

عبارت از مطالعه کیفیت فضاها، کیفیت فیزیکی طرح ها، ارایه طرح های فیزیکی از فضاها و شناخت کیفیت فیزیکی شهری. بوجود آوردن مجموعه های فیزیکی است که در آن بیشتر به کیفیت فضاها و کیفیت فیزیکی طرح ها توجه می شود. در طرح ریزی شهری، روش های تحلیل بصری فرم های شهری بی اندازه موثرند. هدف طرح ریزی شهری جستجوی کیفیات زیبایی بصری از فرم شهری است که بر اساس مصرف اراضی پیش بینی شده در برنامه ریزی شهری قرار دارد. سیاست هایی را که شهرداری ها در رابطه با ضوابط ساختمانی شهر اعمال می نمایند، می توان جزئی از طرح ریزی شهری دانست. طرح ریزی شهری بیشتر با عوامل زیبایی شهری سروکار دارد. یکی از جنبه های مطالعاتی، جنبه کیفی عوامل فرهنگی و اجتماعی شهر است.

(۶) سیما و منظر شهر:

سیمای شهری تمام عواملی از شهر را که به دیده می آید و چشم قادر به تماشای آن است؛ یعنی تمام این عواملی که به صورت انفرادی و خاصه در حالتی که به صورت پیوسته و دسته جمعی عمل می کند. از جمله نکاتی که درباره سیمای شهر می توان گفت این است که به دیده آید، به ذهن سپرده شود و سبب شادی و نشاط گردد. منظر شهری نیز هنر یکپارچگی بختیدن بصری و ساختاری به مجموعه ساختمان ها، خیابان ها و مکان هایی است که محیط شهری را می سازند. منظر شهری چیزی بیش از مجموعه ساختمان ها و فضاهای غیر ساخته شده است. دو مفهوم سیما و منظر شهری اکثراً به یک معنا و مفهوم با هم به کار برده شوند.

(۷) طراحی شهری:

طراحی شهری تأکید بر کیفیت محیطی عرصه های جمعی و سامان بخشی کالبدی این عرصه ها در جهت ارتقاء کیفیت عملکردی، تجربی، زیباشناختی و زیست محیطی دارد. با کیفیت کالبدی و فضایی محیط سروکار دارد. عبارت از هنر طراحی شهر به صورت سه بعدی، که فعالیت آن در حوزه ای میان معماری، منظر شهری، مهندسی و برنامه ریزی قرار می گیرد. طراحی شهری به صورت فرایندی انسانی در می آید که با بهبود کیفیت کالبدی محیط زیست سروکار دارد. طراحی شهری به طراحی شهرها بدون طراحی ساختمان ها می پردازد که در اینجا مقصود فضاها عمومی است. با اینکه حوزه طراحی شهری اساساً فضای بین ساختمان ها را شامل می شود و پیداست که فضای عمومی بین ساختمان ها عموماً خیابان ها و میدان ها است که همان فضاها عمومی است.

(۸) طرح هادی شهری:

طرح هادی طرحی است برای گسترش آبی شهر و نحوه استفاده از زمین های شهری برای عملکردهای مختلف به منظور حل مشکلات حاد و فوری شهر و ارایه راه حل های کوتاه مدت و مناسب برای شهرهایی که دارای طرح جامع نیستند. در واقع اصول کلی توسعه شهرها و هدایت این توسعه را مورد توجه قرار می دهد. آنچه در طرح های جامع شهری بایستی مورد مطالعه ریز قرار گیرد، در طرح هادی به صورت کلی تری مطرح می گردد. از طرح های هادی می توان به عنوان راهنمای توسعه شهر نام برد. این طرح ها از سال ۱۳۳۴ به صورت طرح های گذراندی و شبکه بندی برای شهرها در کشور شروع گردیدند. معمولاً برای دوره زمانی ده ساله و برای شهرهای کوچک و یا شهرهای که کمتر از ۲۵۰۰۰ نفر جمعیت دارند، تهیه می شود. بیشتر برای شهرهایی تهیه می گردند که فاقد طرح جامع بوده و یا امکان اجرای طرح جامع در آنها فراهم نشده است. طرح هادی دارای سابقه طولانی تری نسبت به طرح های جامع بوده و توسط وزارت کشور تهیه شده که با تشکیل دفتر فنی استانداری ها، وظیفه تهیه طرح های هادی در هر استان به عهده این دفتر واگذار گردیده است.

(۹) طرح جامع شهری:

به منظور تدوین برنامه و تعیین جهات توسعه شهر و تامین نیازمندی های آن بر مبنای پیش بینی ها و اهداف توسعه شهری تهیه می شود. طرح جامع شهر، عبارت از طرح بلند مدتی است که در آن نحوه استفاده از اراضی و منطقه بندی مربوط به حوزه های مسکونی، صنعتی، خدماتی، اداری و...، تاسیسات و تجهیزات شهری و نیازمندی های عمومی شهری، خطوط کلی ارتباطی و سطح لازم برای ایجاد تاسیسات، تجهیزات و تعیین محدوده های نوسازی، بهسازی و... تعیین می شود. بیشتر در مورد شهرهای بزرگ و شهرهایی که بیش از ۲۵۰۰۰ نفر جمعیت دارند تهیه می گردد. در واقع به شکل برنامه راهنما عمل می کند یا به شکل سیستمی است که خط منشی اصولی و کلی سیاست های شهری را تعیین می کند. طرح جامع را می توان منطقی جهت انتخاب الگوی صحیح استفاده از اراضی شهری دانست. روش انجام طرح جامع عبارت از مطالعه وضع موجود، تجزیه تحلیل و نتیجه گیری از وضع موجود، تعیین اهداف و اولویت ها، انجام پیش بینی های لازم، ارایه طرح ها و برنامه های توسعه شهری و اجرای آنها می باشد. در واقع طرح های جامع در دو مرحله تهیه می شوند. مرحله اول شامل انجام بررسی ها، شناخت وضع موجود شهر مانند مطالعات جغرافیایی، اقلیمی، تاریخی و بررسی ویژگی های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی شهر و در بخش آخر این مطالعات جمع بندی و تجزیه و تحلیل می باشد. در مرحله دوم، طرح کالبدی شهر و گزارش های مربوطه ارایه می شود. پس از انقلاب نام طرح های جامع به طرح های توسعه و عمران و حوزه نفوذ شهرها تغییر یافت. به دلایلی نیز مراحل کار نیز از دو مرحله به چهار مرحله افزایش یافت. ویژگی های عمده این طرح ها در معطوف نمودن توجهات به مباحث توسعه و عمران شهری به جای توجه صرف به بحث های کالبدی و نیز توجه به حوزه نفوذ شهرها می باشد.

(۱۰) طرح تفصیلی:

طرحی است که بر اساس معیارها و ضوابط کلی طرح جامع، نحوه استفاده از زمین های شهری را در سطح محلات مختلف شهر و موقعیت و مساحت دقیق

زمین برای هر یک از آنها و وضع دقیق و تفصیلی شبکه عبور و مرور و میزان تراکم جمعیت، تراکم در واحدهای شهری، اولویت های مربوط به مناطق بهسازی، توسعه و حل مشکلات شهری و موقعیت کلیه عوامل مختلف شهری در آن تعیین می شود. به دنبال طرح جامع و به منظور انجام برنامه های اجرایی تصویب شده این طرح تهیه می گردد. طرح تفصیلی در حقیقت تنظیم برنامه ای مفصل و انجام اقدامات جزء به جزء در مناطق و محلات شهری و طراحی آنها است. شامل چهار مرحله است:

- مرحله بازشناسی
- مرحله تثبیت برنامه ها و طرح های اجرایی
- مرحله تشخیص و تعیین اولویت ها
- مرحله انجام و اجرای محتوای طرح و کاربرد اراضی

سابقه تهیه طرح های جامع و تفصیلی به حدود سال های ۴۶-۴۷ برمی گردد. سازمان مسول تهیه طرح های جامع و تفصیلی وزارت مسکن و شهرسازی است. این طرح ها در ابتدا برای شهرهایی که طرح جامع آنها به تصویب رسیده بود انجام پذیرفت. پایه و اساس فکر تهیه طرح های تفصیلی در دهه ۵۰ از آن زمان آغاز شد که شهرداری ها در مواجهه با طرح های جامع، به لحاظ کلی بودن مطالعات، امکان پیاده نمودن و اجرای دقیق آن را فراهم نمی دیدند.

(۱۱) محدوده شهر:

برای انجام خدمات و فعالیت های شهری و اقدام در جهت تامین ساختمان ها، فضاهای شهری و برنامه های عمران شهری حدودی لازم است که بتوان در آن حدود به انجام خدمات شهری و برنامه ریزی در زمینه این خدمات پرداخت. لذا، حدودی را برای این خدمات تعیین می کنند و معمولاً این حدود از طرف مسولین امور شهری و شهرداری ها مشخص می شود تا بتوان در یک برنامه زمانی مشخص به نوسازی و گسترش شهر پرداخت و خدمات شهری مورد نیاز آن را اعم از برق، آب، تلفن، مسکن، فضای سبز و ... تامین کرد. این حدود را معمولاً محدوده شهر می گویند. اما در صورتی که شهر در تمام این محدوده گسترده نشده و تنها در قسمت هایی از آن توسعه یافته باشد، مقدار اراضی ساخته شده را در داخل این محدوده شهری، محدوده ساخته شده شهر گویند. در واقع محدوده ساخته شده شهر عبارت از مساحت محدوده شهر منهای اراضی ساخته نشده در داخل این محدوده. همچنین در جهت توسعه های بعدی شهر در مراحل زمانی آینده در اطراف محدوده شهرها حدودی دیگر تعیین می شود که به حریم شهر معروف است. در حقیقت این اراضی جهت گسترش های آتی شهر در نظر گرفته می شوند. حریم شهر را می توان همان خط کمربندی شهر نیز در نظر گرفت.

(۱۲) منطقه بندی:

چگونگی تقسیم و تخصیص اراضی شهر به فعالیت ها و کاربری های مختلف و مهمترین ابزار برای سامان دادن به نظام کاربری زمین محسوب می گردد. ضوابط منطقه بندی نقش اساسی در توزیع و تقسیم کاربری های مختلف و نسبت آنها به یکدیگر دارد و در نتیجه ارتباط تنگاتنگی با موضوع سرانه های کاربری زمین پیدا می کند. یا می توان گفت منطقه بندی عبارت از تقسیم کالبدی یک جامعه شهری به منطقه ها برحسب نحوه استفاده از آن در اراضی حال و آینده به منظور نظارت و هدایت عمران اراضی. اصل اساسی در منطقه بندی آن است که شهر به بخش یا منطقه های مختلف تقسیم شود و هر منطقه در جهت اهداف صحیح و درست در موقعیت مکانی مناسب مورد استفاده قرار گیرد.

(۱۳) کاربری زمین:

استفاده از زمین برای کاربردهای مختلف و تعیین مکان استقرار فعالیت ها است. البته تنها تقسیم زمین و تدوین مقررات استفاده از آن مدنظر نیست، بلکه تمام عوامل موثر در کاربری زمین (اقتصادی، اجتماعی، منافع عمومی، محیط زیست، ایمنی، مدیریت و...) مورد مطالعه قرار می گیرد. یکی از محورهای اصلی برنامه ریزی شهری، برنامه ریزی کاربری زمین است. موضوع اصلی در برنامه ریزی کاربری زمین، نحوه تخصیص زمین به کاربری های مختلف و هماهنگ کردن آنها با یکدیگر است.

(۱۴) سرانه های شهری:

یکی از ابزارهایی است که در فرایند برنامه ریزی کاربری زمین، برای محاسبه و برآورد اراضی و توزیع آن میان فعالیت ها یا کاربری های مختلف به کار می رود. در واقع سرانه کاربری زمین به عنوان نوعی معیار و شاخص کمی برای سنجش و مقایسه تغییرات کاربری در جریان زمان مورد استفاده قرار می گیرد. سرانه کاربری زمین تبلور و بیان کمی مجموعه سیاست ها، روش ها و الگوهای است که برای تعیین انواع کاربری ها، تقسیم اراضی، توزیع فضایی فعالیت ها، ضوابط منطقه بندی، تدوین استانداردهای کاربری و غیره به کار گرفته می شود. امروزه بسیاری از مفاهیم فوق نظیر برنامه ریزی شهری، شهرسازی، مدیریت شهری، طراحی شهری، منظر و... به عنوان رشته های تحصیلی در دانشگاه های معتبر وجود داشته و متخصصان مختلفی از این علوم در سازمان های ذیربط نظیر وزارت کشور، مسکن و شهرسازی، سازمان مدیریت، استانداری ها، شهرداری ها، مهندسان مشاور شهرسازی و معماری مشغول فعالیت بوده و در روند توسعه شهرها تاثیر گذار هستند.

منابع:

همکلاسی
articles.oxinads.com

مقاله ای که مشاهده می کنید در این گروه ثبت شده است:

شهر سازی

نام ثبت کننده مقاله:

parvaz2006

Page Address : <http://www.niazemarkazi.com/papers/10005881.html>

درج مقاله رایگان و تبدیل آنلاین به پی دی اف در سایت نیازمرکزی

رفع مسولیت :

درج مقاله در سایت نیازمرکزی رایگان است و مسولیت آن با فرد ثبت کننده مقاله است. کلیه مقالات قبل از تایید از نظر قوانین تعریف شده بررسی می شوند

با وجود این به دلیل ازدیاد مقالات و مطالب امکان تایید صحت مطالب درج شده وجود ندارد

شما هم می توانید مقالات خود را منتشر کنید. برای درج مقاله به آدرس سایت نیازمرکزی مراجعه کنید

آگهی رایگان | تبلیغات موثر | نیازمندها | نیازمرکزی

www.NiazeMarkazi.com